

ВІДГУК

рецензента, доктора економічних наук, доцента

Степаненка Сергія Віталійовича

на дисертаційну роботу Чернікова Дмитра Ігоровича

**«Формування організаційно-економічного механізму стратегічного
розвитку підприємства»,**

представлену на здобуття ступеня доктора філософії

за спеціальністю 051 Економіка

галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки

1. Актуальність теми дослідження

На сучасному етапі розвитку економіки України стратегічне управління підприємствами здійснюється в умовах, коли традиційне оцінювання результатів діяльності не дає змоги своєчасно виявляти внутрішні диспропорції та потенційні обмеження подальшого розвитку. Орієнтація виключно на фінансові показники відображає переважно вже сформовані наслідки управлінських рішень, однак недостатньо характеризує здатність підприємства розпізнавати зміни, трансформувати ресурсну структуру, оновлювати виробничі процеси та коригувати стратегічну поведінку. У зв'язку із цим особливого значення набуває комплексна діагностика динамічних здатностей підприємства, яка поєднує ринкові, фінансово-економічні, інноваційно-інвестиційні, організаційно-ресурсні та поведінкові характеристики.

Висока мінливість економічних процесів зумовлює необхідність переходу від статичної фіксації досягнутих результатів до визначення напрямку, інтенсивності та стійкості стратегічних змін. Це потребує відповідного інструментарію нормалізації показників, побудови інтегральних оцінок, формування стратегічного профілю та ідентифікації вектора розвитку підприємства.

Отже, вважаю, що дисертаційна робота Чернікова Д.І. на тему «Формування організаційно-економічного механізму стратегічного розвитку підприємства» виконана на сучасну та актуальну тему.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій

Наукові положення, висновки та рекомендації, що містяться в дисертаційній роботі, отримані на основі теоретичного вивчення поставлених завдань дослідження, що містяться у працях провідних фахівців України та зарубіжних країн.

Науковий та методичний рівні дисертації відповідають вимогам МОН України. Теоретичною основою проведених у дисертації досліджень стали методологія та загальнонаукові принципи проведення комплексних досліджень, системного підходу, економічного аналізу та порівняння, економіко-математичного моделювання, сценарного прогнозування.

Нормативні та законодавчі документи, що стосуються діяльності підприємств промислової галузі, забезпечили правове поле дисертаційного дослідження. Достовірність висновків, викладених у роботі, обґрунтована використанням багатьох наукових літературних джерел і статистичних матеріалів промислових підприємств України.

Ступінь достовірності та обґрунтованості наукових положень і результатів дослідження визначається ґрунтовним аналізом діяльності промислових підприємств. Отримані результати дослідження пройшли широку апробацію на конференціях, оприлюднені в наукових і практичних статтях, журналах, а також прийняті до впровадження в практичній діяльності підприємств України та органах місцевого самоврядування.

Зміст дисертаційної роботи відображає використання комплексного підходу при виконанні дослідження та логічної схеми його проведення. Підтвердженням цього є структура дисертації, що складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків.

У вступі сформульовані мета і завдання дисертації, обґрунтована наукова та практична цінність дисертаційної роботи, наведені дані щодо апробації її результатів та зазначені публікації здобувача (с. 24–32).

У першому розділі дисертації «Науково-теоретичні аспекти формування організаційно-економічного механізму стратегічного розвитку підприємства» проведено аналіз теоретичних підходів щодо формування понятійно-категоріального апарату в контексті організаційно-економічного механізму стратегічного розвитку підприємства (с. 33–52), визначено основні підходи до формування організаційно-економічного механізму стратегічного розвитку підприємства (с. 52–69), узагальнено теоретико-методичне забезпечення стратегічного розвитку підприємства (с. 69–82).

У другому розділі роботи «Діагностика сучасного стану стратегічного розвитку підприємств України» проведено діагностику стану функціонування та розвитку підприємств України на основі аналізу основних показників діяльності промислових підприємств України (с. 98–114), визначено вплив факторів зовнішнього середовища на стратегічний розвиток підприємства (с. 115–131), запропоновано методичний інструментарій оцінки стратегічного розвитку підприємств у сучасних умовах (с. 131–154).

У третьому розділі дисертації «Удосконалення організаційно-економічного механізму стратегічного розвитку підприємств» автором запропоновано удосконалений підхід до формування організаційно-економічного механізму стратегічного розвитку підприємств, що передбачає формування концептуальних засад формування механізму стратегічного розвитку підприємства (с. 163–179). Також запропоновано науково-методичний підхід до оцінки стратегічного розвитку підприємства в умовах впливу гібридних загроз (с. 192–218).

Висновки дисертації відображають результати дослідження. Додатки містять відомості, що підтверджують інформацію, подану в основних розділах щодо оцінки розвитку підприємств.

Аналіз змісту анотації засвідчує її відповідність основним положенням, що викладено в тексті дисертації. Анотація повністю відображає тільки ті положення, що зазначені в основному тексті дисертації.

3. Достовірність та новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Достовірність запропонованих рішень, положень, висновків і рекомендацій, що сформульовані у дисертації, забезпечена використанням сучасних наукових і науково-практичних матеріалів, що є основою дослідження, достовірною статистичною інформацією.

У рамках вирішення завдань дисертаційного дослідження отримано результати, що є науковою новизною:

1) вперше запропоновано концептуально-методичний підхід до формування організаційно-економічного механізму стратегічного розвитку підприємства, який, на відміну від існуючих, ґрунтується на інтеграції поведінкового підходу та концепції динамічних здатностей, містить п'ять складових (ринкова, фінансово-економічна, інноваційно-інвестиційна, організаційно-ресурсна, поведінкова), що дає змогу обґрунтовувати адаптивні стратегічні напрями його розвитку залежно від внутрішнього потенціалу, сили впливу зовнішнього середовища, рівня сформованості динамічних здатностей і прогнозованої результативності управлінських рішень;

2) удосконалено методичний підхід до оцінювання стратегічного розвитку підприємства, який, на відміну від існуючих, ґрунтується на розрахунку інтегральних показників динамічних здатностей за ринковою, фінансово-економічною, інноваційно-інвестиційною, організаційно-ресурсною та поведінковою складовими, що дозволяє визначити загальний рівень розвитку підприємства та асиметрію його функціональних складових;

3) удосконалено науково-методичний підхід до формування стратегічного профілю підприємства, що поєднує інтегральне оцінювання п'яти складових динамічних здатностей, визначення стратегічних переваг і точок ризику, а також побудову матричних карт стратегій залежно від рівня розвитку підприємства та типу впливу зовнішнього середовища з метою забезпечення його конкурентоспроможності та стійкого розвитку на ринку;

4) дістало подальшого розвитку визначення поняття організаційно-економічного механізму стратегічного розвитку підприємства як специфічної системи організаційних та економічних елементів, спрямованої на проєктування, забезпечення, реалізацію й коригування довгострокових змін підприємства відповідно до обраної стратегії;

5) дістало подальшого розвитку структуризація складових стратегічного розвитку підприємства шляхом виокремлення ринкової, фінансово-економічної, інноваційно-інвестиційної, організаційно-ресурсної та адаптивної складових, що дозволяє пов'язати оцінювання стану підприємства з формуванням його динамічних здатностей і конкурентоспроможності.

4. Повнота викладу в наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Повнота викладу в наукових публікаціях результатів дослідження підтверджена апробацією та впровадженням результатів роботи, публікацією матеріалів досліджень у відкритому друці. За темою роботи опубліковано 18 наукових праць, з яких 6 статей – у виданнях, зазначених в переліку наукових фахових видань України (категорія Б); 3 статті – у колективних монографіях; 9 тез доповідей, опублікованих у матеріалах міжнародних наукових конференцій.

Усі наукові результати дисертації отримані автором самостійно. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, у дисертаційній роботі використані лише ті ідеї та положення, що є особистим здобутком автора.

5. Значущість дослідження для науки і практики та шляхи його використання

Запропонований у дисертаційній роботі підхід до удосконалення організаційно-економічного механізму стратегічного розвитку підприємства

на основі інтеграції поведінкового підходу та концепції динамічних здатностей, має ознаки нового підходу до вирішення актуального наукового завдання.

Практичне значення результатів дослідження полягає в тому, що розроблені в дисертаційній роботі підходи та методи є методичною базою щодо удосконалення організаційно-економічного механізму стратегічного розвитку підприємства. До числа результатів, що мають найбільше практичне значення, відносяться запропонована автором концепція до формування організаційно-економічного механізму стратегічного розвитку підприємства та формування організаційно-економічного механізму стратегічного розвитку підприємства на основі динамічних здатностей. Слід зазначити, що практичне впровадження результатів дослідження здійснено на реальних підприємствах, про що свідчать довідки про впровадження, наведені у додатках.

Тема дисертаційної роботи має безпосередній зв'язок з виконанням науково-дослідних тем: Харківського національного університету радіоелектроніки «Організаційно-економічне забезпечення інноваційного розвитку та економічної безпеки суб'єктів господарювання» (номер державної реєстрації 0122U000510, 2022–2025 рр.) та Наукової установи «Науково-дослідний центр сталого розвитку» у межах теми «Формування концепції сталого розвитку» (номер державної реєстрації 1023U103241), як виконавець підрозділу 7.2 Формування організаційно-економічного механізму розвитку підприємств в умовах сталого розвитку» (довідка від 10.04.2026 № 100426564-32).

6. Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності

За результатами аналізу дисертації та публікацій автора порушення академічної доброчесності не виявлено. Елементи фальсифікації чи фабрикації тексту в роботі відсутні. Дисертаційна робота містить посилання на джерела інформації, що відповідає нормам законодавства про авторське право та суміжні права.

7. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертаційної роботи і її окремих положень

Позитивно оцінюючи дисертаційну роботу у цілому доцільно звернути увагу на деякі дискусійні положення. Підґрунтям для дискусії під час публічного захисту дисертації є наступні її положення та висновки:

1. У дисертаційному дослідженні матрична модель пропонує підприємствам стратегічні альтернативи А–N залежно від типу вектора та стану зовнішнього середовища (с. 199–206). Водночас у роботі не подано процедури порівняння вартості реалізації стратегій з очікуваними економічними результатами, хоча технологічне оновлення, цифрова трансформація чи ринкова експансія потребують істотно різних обсягів ресурсів.

2. Здобувачем у дисертаційному дослідженні в окремих клітинках матриці стратегічного вибору одночасно рекомендовано дві або три альтернативи, наприклад А, В, С чи J, К, L (с.199–201). Проте не формалізовано, чи мають ці стратегії реалізовуватися паралельно, послідовно або як взаємовиключні варіанти. За ресурсних обмежень одночасне запровадження кількох стратегій може спричинити розпорошення управлінської уваги та фінансування.

3. Здобувачем у дисертації комплексний показник динамічних здатностей розглядається як аналітична основа стратегічного розвитку, конкурентоспроможності та стійкості підприємства. Доцільно було б показати, наскільки значення цього показника (Кдз) пояснює або прогнозує зовнішні результати, що не входять до його конструкції: частку ринку, експортну позицію, продуктивність, портфель замовлень чи швидкість відновлення після шоку.

4. Дисертант у роботі слушно наголошує на потребі участі держави, партнерів і міжнародних фондів у відновленні великих промислових підприємств (с.117). Проте, у структурі організаційно-економічного механізму (с.171–190) переважає внутрішньо корпоративна логіка, а ролі

органів влади, фінансових установ, наукових організацій, кластерів і донорських структур не закріплено як окремі елементи взаємодії.

5. Слід зазначити, що по тексту дисертаційної роботи наявні кілька технічних і стилістичних неточностей на с. 135 у формулі (2.15), що стосується організаційно-ресурсної складової, у лівій частині наведено позначення інноваційно-інвестиційного індексу, а пояснення показників $p_{4.1}$ – $p_{4.7}$ також віднесено до інноваційно-інвестиційної складової. На с. 136 до формули (2.16) з чотирма показниками наведено діапазон $p_{5.1}$ – $p_{5.6}$ і знову зазначено інноваційно-інвестиційну складову.

Проте зазначені зауваження не зменшують загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження.

8. Загальна оцінка роботи, її відповідність встановленим вимогам

Дисертаційна робота Чернікова Дмитра Ігоровича на тему «Формування організаційно-економічного механізму стратегічного розвитку підприємства» є завершеним науковим дослідженням в межах поставленої мети та сформульованих завдань, характеризується логічною єдністю змісту і свідчить про особистий внесок автора в економічну науку. Вона заслуговує позитивної оцінки, оскільки виконана на актуальну тему і визначається достовірністю та обґрунтованістю наукових положень, науковою та практичною значущістю. Нові результати роботи дозволяють запровадити нові методи та підходи в управлінні стратегічним розвитком промислових підприємств. Матеріал викладений у логічній послідовності, ілюстрований таблицями, графіками, рисунками. Мова дисертаційної роботи грамотна, а стиль має науковий характер.

Зважаючи на теоретичну значущість проведеного дослідження, наукову новизну, важливість отриманих автором результатів, рівень їх обґрунтованості та достовірності, а також практичну цінність сформульованих положень і висновків, можна зробити висновок, що дисертаційна робота Чернікова Дмитра Ігоровича на тему «Формування організаційно-економічного механізму стратегічного розвитку підприємства»

відповідає пунктам 6, 7, 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44.

Здобувач Черніков Дмитро Ігорович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 051 Економіка.

Рецензент:

доктор економічних наук, доцент,
доцент кафедри економічної
кібернетики та управління
економічною безпекою
Харківського національного
університету радіоелектроніки
Міністерства освіти і науки України

Сергій СТЕПАНЕНКО

Підпис Степаненка С.В. засвідчую:

проректор з наукової роботи
Харківського національного
університету радіоелектроніки,
доктор технічних наук, професор

Юрій РОМАНЕНКОВ